

Структура комплексу тестових завдань для діагностики вмінь передбачала визначення рівнів сформованості макровмін з володіння професійно зорієнтованим діалогічним мовленням в іноземних студентів.

Отже, визначені й схарактеризовані рівні сформованості професійно зорієнтованого діалогічного мовлення в іноземних студентів медичних ВНЗ слугували основою для розроблення методики діагностування усномовленнєвих знань, умінь і навичок під час констатувального експерименту наукового дослідження, результати якого будуть висвітлені в наступній статті.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : навч. посібник / І. М. Дичківська. – К. : Академвидав, 2004. – С. 334.
2. Єдина типова навчальна програма з української мови для студентів-іноземців основних факультетів нефілологічного профілю вищих навчальних закладів України III–IV рівнів акредитації; Гриф МОНУ. – Ч. 3 / за ред. О. М. Тростинської, Н. І. Ушакової. – К. : НТУУ "КПІ", 2009. – 50 с.
3. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / наук. ред. укр. видання доктора пед. наук, проф. С. Ю. Ніколаєва. – К. : Ленвіт, 2003. – 260 с.
4. Мазурик Д. Критерії визначення рівня володіння українською мовою як іноземною // Теорія і практика викладання української мови як іноземної. – Львів, 2009. – Вип. 4. – С. 27–34.
5. Навчальні мінімуми з української і російської мов для іноземців / Укл.: Н.Ф.Зайченко, С.А.Воробйова – К. : ІСДО, 1995. – 200 с.

Иванишин Г.Я.

УРОВНИ СФОРМИРОВАННОСТИ ПРОФЕССИОНАЛЬНО ОРИЕНТИРОВАННОЙ ДИАЛОГИЧЕСКОЙ РЕЧИ В ИНОСТРАННЫХ СТУДЕНТОВ МЕДИЦИНСКИХ ВУЗОВ В ПРОЦЕССЕ ИЗУЧЕНИЯ УКРАИНСКОГО ЯЗЫКА

В статье определены критерии, показатели и охарактеризованы уровни сформированности профессионально ориентированной диалогической речи иностранных студентов медицинских вузов в процессе изучения украинского языка.

Ключевые слова: профессионально ориентированная диалогическая речь, уровни сформированности, иностранные студенты.

Ivanishin G.Y.

THE LEVELS OF FORMATION PROFESSIONALLE-ORIENTED DIALOGUE SPEECH OF FOREIGN STUDENTS MEDICAL INSTITUTION IN THE STUDY OF UKRAINIAN LANGUAGE

The article deals the levels of formation professionally-oriented dialogue speech of foreign students medical specialties in the Ukrainian language, charaterized it's criteria and indicators.

Key words: professionally-oriented dialogue speech, the levels of formation, foreign students.

УДК 378. 14

Каліш В.А, Собко В.О.

ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛЯ-СЛОВЕСНИКА ДО РОБОТИ З ТЕКСТОМ НА КОГНІТИВНО-КОМУНІКАТИВНІЙ ОСНОВІ

У статті окреслено вимоги до текстологічної компетенції майбутніх учителів-словесників та розкрито деякі аспекти роботи з текстом з урахуванням лінгвоцентричного, текстоцентричного, антропоцентричного та когнітивного підходів.

Ключові слова: текст, дискурс, концепт, лінгвостилістичний аналіз, дискурсивний аналіз, концептуальний аналіз.

Текст як одиниця комунікації на сучасному етапі розвитку науки стає об'єктом різноаспектного вивчення не лише лінгвістики, а й лінгвометодики, що зумовлено пріоритетом комунікативно-діяльнісного принципу у дидактичній концепції навчання мови. Основна мета мовного навчання і виховання, окреслена державними документами, орієнтує сучасного вчителя на формування духовно багаті особистості, яка володіє вміннями і навичками вільно, комунікативно доцільно користуватися виражальними засобами мови, її типами, стилями, жанрами, формами в усіх видах мовленнєвої діяльності [6, с. 9]. Зорієнтованість шкільної мовної освіти на становлення мовної особистості передбачає текстоцентричну спрямованість сучасної лінгводидактики. Робота з текстом як найбільш ефективним засобом навчання мови і мовлення, пізнання довкілля забезпечує формування мовної, мовленнєвої, соціокультурної і когнітивно-комунікативної компетенції школярів, засвоєння мовної картини світу засобами рідної мови, розвиток творчих умінь і навичок, оволодіння стилістичними нормами. Незаперечно, що успішна реалізація завдань мовної освіти значною мірою залежить від професіоналізму вчителя, володіння ним сучасними технологіями навчання. Зазначене таким чином актуалізує проблему підготовки вчителя-словесника до роботи з текстом на уроках рідної мови як важливої складової професійного становлення.

Теоретичні засади дослідження тексту розроблялися у працях таких учених, як І.Арнольд, М. Бахтін, Л. Булаховський, В. Виноградов, Г.Винокур, І. Гальперін, Д.Баранник, В. Жирмунський, А. Загнітко, І.Ковалик, Ю.Лотман, В. Одинцов, М.Поспелов, Л.Щерба та ін. Науковці намагаються визначити статус, обсяг і зміст поняття *текст*, його суттєві ознаки, знайти оптимальні дефініції, охарактеризувати текстові категорії та мовностилістичні засоби, розкрити особливості його будови і граматики тощо.

Увага дослідників (Д.Баранник, Ф.Бацевич, М. Брандес, В.Карасик, Н.Вовк, О.Ворожбитова, О.Єрофєєва, М.Кожина, О.Кубрякова, Л.Мацько, В.Різун, О.Селіванова, Г.Слишкін, Г.Солганик, Т.Токарева та ін.) зосереджується на вивченні різних комунікативних типів текстів, їх комунікативно-прагматичних властивостей, дослідженні основних текстових категорій та мовностилістичних засобів їх вираження, розгляді тексту як засобу комунікації, особливостей тексту у співвідношенні з дискурсом тощо. Значна кількість наукових розвідок присвячена лінгвістичному аналізу тексту, особливо художнього (Т.Єщенко, І.Ковалик, І.Кочан, Н.Купіна, В.Лукин, Л.Мацько, М.Плющ та ін.).

Проблеми становлення мовної особистості, формування комунікативних умінь і навичок, застосування текстоцентричного підходу у навчанні мови знайшли своє розв'язання у дослідженнях науковців різних галузей, зокрібно Л.Барановської, Н.Бабич, В.Бадер, Ф.Бацевича, М.Вашуленка, Л.Виготського, Н.Голуб, О.Горошкіної, Т.Донченко, І.Дроздової, Б.Ельконіна, І.Зимньої, С.Карамана, О.Лурії, М.Львова, Л.Мацько, В.Мельничайка, А.Нікітіної, С.Омельчука, Л.Паламар, М.Пентиліук, Г.Шелехової та ін. Різним аспектам засвоєння лінгвістики тексту, лінгвістичного аналізу тексту у вищих педагогічних закладах присвячені праці О.Андрієць, Т.Єщенко, Л.Златів, Л. Овсієнко та ін.

Однак, незважаючи на значну кількість наукових праць з теорії лінгвістики тексту, навчально-методичних доробок, у яких пропонуються різні технології лінгвістичного аналізу тексту, актуальними залишаються лінгвометодичні питання, в тому числі й підготовка майбутніх учителів-словесників (у нашому розумінні вчителів початкових класів та вчителів української мови і літератури).

Мета нашої публікації – розкрити аспекти підготовки вчителя до роботи з текстом на когнітивно-комунікативній основі.

Текст, як переконують наукові розвідки вчених, надзвичайно складне й багатоаспектне явище, чим пояснюється різноманітність підходів у його тлумаченні та відсутність універсальної наукової дефініції. У лінгвістиці текст розглядається і як максимальна одиниця мови найвищого рівня мовної системи; як продукт мовлення; і як одиниця, що виражає судження; як цілісне і зв'язне повідомлення [4, с.31]. Такі трактування означеного поняття окреслюють і різні технології його вивчення у лінгводидактиці.

Відповідно до вимог, окреслених програмами з української мови для початкової та основної школи [5, 6], майбутній учитель-словесник у процесі засвоєння передбачених навчальними планами лінгвістичних курсів повинен оволодіти професійно значущими текстологічними та текстотворчими компетенціями. Зокрема, студенти мають знати наукові підходи у трактуванні тексту і його характеристики як наукового поняття; основні ознаки та види; методи і прийоми дослідження; спільні і відмінні властивості тексту й інших одиниць – дискурсу, речення, висловлювання, концепту; структуру тексту, його категорії та складові, способи та правила створення, текстотвірні закономірності, властиві текстам різних типів, жанрів і стилів, їх функції у процесі комунікації та пізнавально-мисленнєвій діяльності. Зазначені теоретичні знання стають підґрунтям для формування у майбутніх учителів умінь і навичок, необхідних як для вдосконалення власного мовлення, забезпечення успішної комунікації, здійснення науково-пошукової діяльності, так і для організації відповідної роботи учнів на уроках рідної мови. До них передусім віднесемо такі уміння: визначати тему, головну думку, структуру тексту; розрізняти тексти за стильовими і жанровими ознаками, комунікативним призначенням; встановлювати тип тексту за характером зв'язку та аналізувати засоби зв'язку; оцінювати мовне оформлення тексту відповідно до теми, відображеної інформації, умов і завдання спілкування та обраного стилю викладу; створювати тексти різних типів, стилів і жанрів, добирати відповідні мовні явища і категорії для відтворення необхідної інформації, розкриття теми, здійснювати лінгвостилістичний, дискурсивний, концептуальний аналізи тощо.

Система роботи студентів з текстом на заняттях з лінгвістичних курсів у практиці нашої роботи ґрунтується на теоретичних засадах сучасної лінгвістики тексту та наукових здобутках у галузі когнітивної, комунікативної, функціональної лінгвістики. Система вправ і завдань, що становить основу формування професійно значущих компетенцій учителя, спирається на основні підходи до інтерпретації тексту у науці, зокрема лінгвоцентричний, текстоцентричний, антропоцентричний та когнітивний [1].

Лінгвоцентричний підхід передбачає використання тексту як засобу для лінгвістичної характеристики одиниць і категорій мовних рівнів, їх аналізу з огляду на місце в структурі мови, семантику і функції. Відповідно до цього в системі роботи з текстом передбачаються передусім традиційні завдання на виокремлення мовних явищ, з'ясування їх лінгвістичної сутності, встановлення парадигматичних і синтагматичних відношень, добір, вибір, заміну мовних засобів, аналіз їх з огляду на відповідність стилю, жанру, типу тексту, застосування лінгвістичного експерименту тощо.

З позицій текстоцентричного підходу текст розглядається як результат і продукт мовленнєвої діяльності. Зокрема, за І.Гальперінім, текст – це "витвір мовленнєвого процесу, що відзначається завершеністю, об'єктивованій у вигляді письмового документа, літературно опрацьований відповідно до типу документа, витвір, який складається із заголовка і ряду особливих одиниць (надфразових едностей), об'єднаних різними типами лексичного, граматичного, логічного, стилістичного зв'язку, і має певну цілеспрямованість і прагматичну визначеність"[3, с.18]. Такий підхід орієнтує на розгляд тексту як структурно-семантичного цілого і зумовлює необхідність залучення в систему роботи завдань на визначення різновиду тексту за стилем, жанром, функціональним типом мовлення; аналіз структурних частин тексту, типів і засобів зв'язку тощо, а також продукування власних висловлювань різного типу, стилю, жанру. Наприклад: 1) *Прочитайте текст, визначте його тип, виділіть структурні компоненти. Доведіть відповідність структури тексту його типу.* 2) *Порівняйте структуру поданих текстів, поясніть відмінності. Визначте тип зв'язку у кожному тексті, проаналізуйте засоби зв'язку.*

Розвиток антропоцентричної парадигми в сучасній лінгвістиці зумовив трактування тексту як "центральної ланки в комунікативній моделі, що виконує функцію повідомлення і є своєрідним зв'язком між адресатом й адресантом" [2, с. 256]. Антропоцентричний напрям передбачає інтерпретацію тексту в аспекті його породження (позиція автора) і сприйняття (позиція читача), дії на читача тощо. Відтак, майбутній учитель у роботі з текстом має

навчитися розуміти, сприймати, інтерпретувати авторську позицію, висловлювати своє ставлення до інформації, погоджуватися чи спростовувати думку, визначати функції тексту тощо. При цьому значна увага приділяється екстралінгвістичним чинникам, їх впливу на вибір мовних засобів, які забезпечують досягнення комунікативної мети, розкриття теми, створення емоційності тощо. Наприклад: 1) *Визначте стиль і тип тексту, його комунікативне призначення. Знайдіть лексичні засоби, які надають висловлюванню поетичності та емоційності, дайте їх лінгвістичну характеристику. Продовжіть висловлювання, дотримуючись вимог стилю і загального колориту тексту.* 2) *Виразно прочитайте текст. Визначте стиль, підстиль і жанр. Поясніть підстави для ваших висновків. Який період в історії нашого народу відтворено в тексті? Визначте ставлення письменника до цієї події. Які мовні засоби дали змогу вам зрозуміти авторську позицію?*

Когнітивна парадигма зорієнтовує на вивчення тексту як складного знака, що репрезентує в свідомості мовця концептуальну картину світу. На думку Н.С. Болотнової, текст слід розглядати "як мовленнєвий продукт функціонування мовної системи, що характеризується подвійною системністю, основу якої складає не тільки орієнтація на узус, але й відображення мовної картини світу автора як мовної особистості, що має свій лексикон, семантикон і прагматикон" [цит. за: 1, с. 37]. Відповідно до когнітивного підходу в процесі роботи над текстом акцентується увага студентів на співвідношенні концептуальної та мовної картин світу, на понятті концепту, визначенні та репрезентації концептів у різних текстах. З цією метою варто в систему роботи залучати художні тексти, у яких втілюються різні культурні концепти (добро, зло, краса, щастя, любов), ідеологічні концепти (справедливість, патріотизм, зрада), концепти природи тощо. Завдання когнітивного спрямування передбачають визначення базового концепту аналізованого тексту, виявлення ключових слів як лексичних репрезентантів і носіїв смислу, встановлення їх синтагматичних зв'язків, групування лексичного складу тексту за спільною тематикою, ступенем експресивності тощо. Наприклад: *Прочитайте уривок з оповідання О.Довженка "Відступник". Пригадайте його зміст, стисло перекажіть. Визначте, про які філософсько-моральні категорії людського життя йдеться в наведеному уривку. Випишіть слова і вирази, за допомогою яких письменник передає концепт зради і ставлення до неї у суспільстві. Доповніть власними прикладами.*

Отже, засвоєння текстологічних знань і опанування текстотворчими уміннями є основою власного мовленнєвого розвитку студентів і використання ними набутих знань у професійній діяльності відповідно до програмних вимог мовної освіти школярів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бабенко Л.Г. Лингвистический анализ художественного текста. Теория и практика : [учебник; практикум] / Л.Г. Бабенко, Ю.В.Казарин. – М. : Флинта : Наука, 2003. – 496 с.
2. Ворожбитова А.А. Теория текста: антропоцентрическое направление : [учебн.пос.] / А.А.Ворожбитова. – М. : Высшая школа, 2005. – 367 с.
3. Гальперин И.Р. Текст как объект лингвистического исследования / И.Р. Гальперин. – М. : Наука, 1981. – 135 с.
4. Кочан І.М. Лінгвістичний аналіз тексту : [навч. посібн.] / І.М.Кочан – К. : Знання, 2008. – 423 с.
5. Навчальні програми для загальноосвітніх навчальних закладів із навчанням українською мовою. 1-4 класи. – К. : Освіта, 2012. – 392 с.
6. Українська мова. 5-12 класи : програма для загальноосвітніх закладів. – К.: Перун, 2005. – 176 с.

Калиш В.А., Собко В.А

ПОДГОТОВКА УЧИТЕЛЯ СЛОВЕСНОСТИ К РАБОТЕ С ТЕКСТОМ НА КОГНИТИВНО-КОММУНИКАТИВНОЙ ОСНОВЕ

В статье определены требования к текстологической компетенции будущих учителей словесности и раскрыты некоторые аспекты работы с текстом с учетом

лингвоцентрического, текстоцентрического, антропоцентрического и когнитивного подходов.

Ключевые слова: текст, дискурс, концепт, лингвостилистический анализ, дискурсивный анализ, концептуальный анализ.

Kalish V.A., Sobko V.O.

PREPARING OF THE TEACHERS OF LANGUAGE AND LITERATURE TO THE WORK WITH THE TEXT ON THE COGNITIVE-COMMUNICATIVE BASIS

The article defines with the requirements for the textual competence of future teachers of language and literature and some aspects of the work with the text, taking into account lingvotsentric, tekstotsentric, anthropocentric and kognitiv approaches are disclosed.

Key words: text, discourse, concept, linguistic-stylistic analysis, discourse analysis, conceptual analysis.

УДК 378.147-057.875

Кісіль Л.М.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОБЛЕМНО-ДІАЛОГІЧНОГО НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ

У статті розглянуто специфіку проблемно-діалогічного підходу у навчанні іноземних студентів, розкрито сутність проблемності й діалогічності як базових понять розвивального навчання.

Ключові слова: іноземні студенти, розвивальне навчання, проблемно-діалогічний підхід, діалектичний зв'язок, пізнавальна активність, діалог.

Одна з найважливіших функцій навчального діалогу – забезпечення розвивального характеру навчання. Ідея розвивального навчання, як відомо, є однією з провідних у сучасній вищій освіті. Цій темі присвячено багато досліджень. Вивчення закономірностей пізнавально-творчого процесу та створення системи відповідних форм і методів навчання – підґрунтя для створення моделей розвивального навчання.

Важливість діалогу в процесі навчання обґрунтована у працях психологів (Б. Ананьєв, Л. Виготський, М. Жинкін, І.Зимня, О.Леонт'єв та ін.), лінгвістів (Ф. Бацевич, В. Богданов, Т. Космеда та ін.), лінгводидактів (Н. Голуб, Т. Ладиженська, М. Львов, С. Мунтян, Е. Палихата та ін.).

Зокрема А. Фурман проаналізував основні теорії розвивального навчання, визначив у кожній із них риси традиційності й інноваційності, подав їхню загальну характеристику й оцінку щодо можливостей реалізації розвивального потенціалу освітнього процесу та його впливу на особистість. Обґрунтувавши психолого-педагогічну теорію навчальних проблемних ситуацій, автор на її концептуальних підвалинах обґрунтовує систему модульно-розвивального навчання, що є новим стрижнем у започаткуванні оригінальних освітніх експериментів [4].

Однак питання проблемно-діалогічного підходу в навчанні іноземних студентів на сьогодні залишається актуальним.

Мета статті – визначити особливості діалектики проблемності й діалогічності у процесі навчання мови іноземних студентів.

Специфіка проблемно-діалогічних ситуацій полягає в тому, що суперечності, які є джерелом їх виникнення, можуть мати не лише позитивний вплив на особистість. На це неодноразово вказували Г.Костюк, О. Матюшкін, С. Рубінштейн, А.Фурман тощо [3, с. 189]. Попри всю різноманітність форм і засобів розвивального навчання вони, як правило, мають істотну спільну рису: основним засобом педагогічного впливу стає не монологічний, а